

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ЗАКЛАД «ЛУГАНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА»**

КОВПАК ОЛЕНА СЕРГІЇВНА

УДК 378.43(477)"195/198"

**РОЗВИТОК ЗАОЧНОЇ
ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ
(50–80-ті рр. ХХ СТОЛІТТЯ)**

Спеціальність 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки

01 – Освіта / Педагогіка

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Старобільськ – 2019

Дисертацією є кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Роботу виконано в ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка», Міністерство освіти і науки України (м. Старобільськ).

Науковий керівник: доктор педагогічних наук, професор
Ваховський Леонід Цезаревич,
Державний заклад «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка», проректор з науково-педагогічної роботи.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
Панасенко Елліна Анатоліївна,
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»,
професор кафедри педагогіки вищої школи;

кандидат педагогічних наук, доцент
Гавриленко Тетяна Леонідівна,
Національний університет
«Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка,
доцент кафедри соціальної роботи.

Захист відбудеться 16 грудня 2019 р. о 10.00 годині на виїзному засіданні спеціалізованої вченої ради Д 29.053.03 ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка» за адресою: 93400, Луганська обл., м. Северодонецьк, вул. Лисичанська, 1, конференц-зала.

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Державного закладу «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка» (92703, м. Старобільськ, пл. Гоголя, 1).

Автореферат розіслано «__» _____ 2019 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Н.В. Мордовцева

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження. Кризові явища в суспільному житті, пов'язані з дефіцитом матеріальних ресурсів, високою конкуренцією на ринку праці, безробіттям, висувають нові вимоги до підготовки та перепідготовки спеціалістів і зумовлюють необхідність перегляду умов організації освітнього процесу. Одним із основних положень «Національної доктрини розвитку освіти України в XXI столітті» (2001) є неперервність освіти – освіти впродовж життя, що здійснюється з урахуванням соціально-економічних, технологічних та соціально-культурних змін у суспільстві. На необхідності якісного поліпшення безперервної освіти та освіти дорослих наголошується також у «Національній стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року» (2013).

Важливою ланкою неперервної освіти, гарантією соціальної справедливості в забезпеченні конституційного права на освіту, завжди була й залишається заочна форма навчання. Вона надає можливості здобуття вищої освіти тій категорії населення, яка не може через низку об'єктивних причин навчатися денно, підвищити освітній рівень або здобути іншу кваліфікацію. На сучасному етапі інформаційні технології та засоби зв'язку дають новий поштовх для розвитку заочної освіти.

Невід'ємною складовою вітчизняної педагогічної освіти також залишається підготовка вчителів без відриву від основного місця роботи, яка відіграє важливу роль у підвищенні професійного рівня вчителя, покращенні якісного кадрового складу школи. Процес модернізації української школи зумовлює необхідність підготовки вчителів, яким властиві такі якості, як самостійність, упевненість, гнучкість, креативність, комунікабельність, здатність швидко приймати рішення та реагувати на виклики сьогодення. Посилення трудової та освітньої діяльності за спеціальністю дозволяє забезпечити формування у фахівців означених якостей.

Багаторічний досвід підготовки педагогічних кадрів за заочною формою навчання доводить її ефективність і право на подальше існування. Враховуючи сучасні тенденції розвитку суспільства та радикальні реформи, що відбуваються в галузі освіти, заочна форма навчання у своєму первісному варіанті існувати не може. Вона потребує перегляду існуючих підходів й оновлення організації та змісту.

У процесі модернізації заочної педагогічної освіти важливо враховувати накопичений історико-педагогічний досвід. Усебічне наукове опрацювання, теоретичне переосмислення та глибокий аналіз попередніх здобутків і прорахунків дозволить знайти ефективні шляхи її вдосконалення в умовах сьогодення.

Незважаючи на наявність досліджень, присвячених заочній педагогічній освіті, історія та досвід її функціонування в Україні

залишаються не до кінця вивченими і недостатньо висвітленими у науковій літературі.

Теоретико-методологічні засади історико-педагогічного дослідження, основи формування джерельної бази відображені у наукових роботах О. Адаменко, Л. Ваховського, Н. Гупана, І. Кулик, Е. Панасенко, О. Сухомлинської та ін. Розвиток вищої педагогічної освіти в Україні в різні історичні періоди проаналізовано в дослідженнях О. Глузмана, В. Майбороди, Н. Дем'яненко, Н. Венцевої, Т. Васильчук. Питанням розвитку освіти дорослих в Україні присвячені дисертації Л. Шинкаренко, Л. Сігасвої, у яких заочна освіта розглядається як одна із форм навчання дорослих.

Більш ґрунтовну інформацію стосовно досліджуваної проблеми містять наукові розвідки вчених, у яких відображено питання організації навчального процесу у вищій школі, включаючи і вищу заочну педагогічну освіту в середині ХХ – на початку ХХІ ст. (Т. Кобзарєва, Б. Грицюк, О. Булинін, Л. Давидова, С. Путєєва, А. Щербаков, В. Юшков, З. Ямалдінова, Н. Маркова, Н. Муравйова, В. Лазарєв, О. Шлик, А. Упорова, Т. Ібрагімов, В. Нестеренко та ін.).

Окремі аспекти розвитку заочної педагогічної освіти відображено в публікаціях Н. Романовф (розвиток заочної педагогічної освіти на Донбасі), Г. Івашиної, І. Строя та І. Ребельського (передумови створення та розвитку заочної педагогічної освіти в роки радянської влади), Б. Андрієвського (роль заочної освіти в забезпеченні шкіл педагогічними кадрами), О. Дубасенюк (ефективність професійної підготовки студентів-заочників), Л. Михайленко (підготовка вчителів математики на заочних відділах).

Здійснений аналіз наукової літератури засвідчив, що проведені дослідження не надають цілісного уявлення про особливості та тенденції розвитку заочної педагогічної освіти в Україні в 50–80-х рр. ХХ ст.

Доцільність дисертаційного дослідження підсилюється необхідністю подолання *протиріччя* між: затребуваністю заочної педагогічної освіти в сучасних умовах і відсутністю досконалої теоретично обґрунтованої системи організаційно-педагогічних умов забезпечення й підвищення її якості; накопиченим історико-педагогічним досвідом організації підготовки вчителів за заочною формою навчання та недостатньою увагою науковців щодо його теоретичного узагальнення і творчого використання в сучасних умовах.

Таким чином, актуальність історико-педагогічного дослідження розвитку заочної педагогічної освіти для сьогодення та недостатнє вивчення цієї проблеми вітчизняною історико-педагогічною наукою зумовили вибір теми дисертаційного дослідження **«Розвиток заочної педагогічної освіти в Україні (50–80-ті рр. ХХ століття)»**.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.
Дисертацію виконано відповідно до тематичного плану науково-дослідної

роботи ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка» в межах комплексної теми кафедри педагогіки «Вітчизняна і зарубіжна педагогічна спадщина (друга половина ХІХ – початок ХХ ст.)» (Державний реєстраційний номер 0106V013193). Тему затверджено Вченою радою університету (протокол № 10 від 31.05.2013 р.) та узгоджено в Міжвідомчій раді з координації наукових досліджень з педагогічних і психологічних наук НАПН України (протокол № 7 від 24.09.2013 р.).

Мета дослідження: виявити провідні тенденції та особливості розвитку заочної педагогічної освіти в Україні в 50–80-ті рр. ХХ ст.

Досягнення мети передбачає розв'язання таких завдань:

- 1) здійснити історіографічний аналіз проблеми та аналіз джерельної бази дослідження;
- 2) схарактеризувати соціально-історичний контекст розвитку заочної педагогічної освіти в Україні в 50–80-ті рр. ХХ ст.;
- 3) обґрунтувати основні етапи розвитку заочної педагогічної освіти в Україні в 50–80-ті рр. ХХ ст.;
- 4) виявити особливості й тенденції розвитку змісту та організації навчання студентів-заочників в період навчально-екзаменаційних сесій (50–80-ті рр. ХХ ст.);
- 5) з'ясувати специфіку організації практик та самостійної роботи майбутніх учителів в умовах заочного навчання в досліджуваній період;
- 6) окреслити прогностичні можливості розвитку заочної педагогічної освіти в Україні з урахуванням історико-педагогічного досвіду.

Об'єкт дослідження – заочна педагогічна освіта в Україні.

Предмет дослідження – теоретичні засади, зміст, форми, методи підготовки вчителів на заочних відділах педагогічних закладів освіти України в 50–80-ті рр. ХХ ст.

Хронологічні межі дослідження охоплюють 50–80-ті рр. ХХ ст. Нижня хронологічна межа дослідження обрана у зв'язку з післявоєнним відродженням освіти, стрімким науково-технічним прогресом і пов'язаним із ним розвитком усєї системи освіти, прийняттям низки законодавчих актів, що дали новий поштовх для розвитку заочної педагогічної освіти в Україні. Вибір верхньої хронологічної межі обумовлений тим, що наприкінці 80-х рр. ХХ ст. на тлі процесів демократизації, децентралізації розпочався процес кардинальної модернізації освіти, включаючи й заочну педагогічну.

Територіальні межі дослідження охоплюють територію УРСР у 50–80-х рр. ХХ ст.

Теоретико-методологічну основу дослідження становлять:

- положення теорії пізнання стосовно об'єктивності, системності, доказовості наукового знання; положення про діалектичний взаємозв'язок і взаємозумовленість явищ, необхідність їхнього аналізу в конкретних

історичних умовах, методологічні принципи історизму, цілісності, врахування сукупності фактів;

- теоретичні підходи до наукового вивчення історико-педагогічного процесу (М. Богуславський, Л. Ваховський, Н. Гупан, Н. Дічек, Г. Корнетов, В. Красевський, О. Сухомлинська та ін.);

- загальна періодизація розвитку освіти й вітчизняної педагогічної думки (Н. Гупан, В. Курило, О. Сухомлинська);

- концептуальні положення щодо особливостей розвитку освіти дорослих на різних історичних етапах (С. Болтівець, Л. Вовк, П. Горностаєв та ін.);

- теоретичні засади неперервної професійної освіти (Т. Десятов, В. Кремень, Н. Ничкало, В. Радкевич), впровадження компетентнісного підходу в сучасній освіті (О. Овчарук, О. Пометун, О. Савченко та ін.).

- концептуальні ідеї щодо вдосконалення теорії і практики заочної педагогічної освіти, відображені в Законі України «Про вищу освіту» (2014), Національній доктрині розвитку освіти України в ХХІ столітті (2001), «Національній стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року» (2013), Концепції розвитку педагогічної освіти (2018) тощо.

Для розв'язання поставлених завдань використано **комплекс дослідницьких методів**: загальнонаукові (теоретичний аналіз, синтез, систематизація і класифікація), за допомогою яких узагальнено й систематизовано історіографічну та джерельну базу, класифіковано архівні документи та друковані джерела з окресленої проблеми; хронологічний метод, що дозволив простежити динаміку розвитку заочної педагогічної освіти в Україні у досліджуваній період; порівняльно-зіставний, який дав можливість порівняти події, явища і факти, провести порівняльно-зіставний аналіз інформації з різних джерел; конструктивно-генетичний, що застосовувався для висвітлення суспільно-політичних, соціально-економічних і культурно-національних передумов та чинників розвитку заочної педагогічної освіти й визначення етапів її розвитку в Україні; історико-ретроспективний – для характеристики організаційних засад, принципів, завдань, змісту, форм і методів заочної педагогічної освіти в Україні в 50–80-ті рр. ХХ ст.; прогностичний, який дозволив відобразити шляхи використання накопиченого історико-педагогічного досвіду з метою модернізації заочної педагогічної освіти в сучасних умовах.

Джерельна база дослідження складається з різноманітних за характером та змістом джерел: *документи і матеріали* Центрального державного архіву вищих органів влади і управління (ЦДАВО України), що зберігаються в фонді № 166 Народного комісаріату освіти УРСР, Центрального державного архіву громадських об'єднань України (ЦДАГО України), що зберігаються у фонді №1 ЦК Комуністичної партії України;

матеріали офіційного характеру (постанови, накази, положення), видані Міністерством освіти СРСР та УРСР, радянським урядом та компартією у таких періодичних виданнях, як «Бюлетень нормативних актів Міністерства просвіти СРСР», «Радянська школа», збірниках нормативних документів тощо; *публікації в педагогічній періодиці 50–80-х рр. ХХ ст.*, зокрема в журналах «Радянська школа», «Українська мова і література в школі», «Дошкільне виховання», «Радянське право», «Школа та виробництво», «Вища і середня педагогічна освіта», «Проблеми вищої школи» тощо; *матеріали монографій*, збірників наукових праць, сучасних підручників, хрестоматій та посібників з історії вітчизняної педагогіки, дисертацій та авторефератів, сучасної науково-педагогічної періодици.

Наукова новизна одержаних результатів дослідження полягає в тому, що *вперше* в широких хронологічних межах *здійснено* цілісний аналіз особливостей і тенденцій розвитку заочної педагогічної освіти в Україні в 50–80-ті рр. ХХ ст. З огляду на це обґрунтовано періодизацію розвитку заочної педагогічної освіти в досліджуваній період (І етап (1950-1965 рр.); ІІ етап (1966-1984 рр.; ІІІ етап (1985-1990 рр.); виявлено особливості й тенденції розвитку змісту та організації навчально-виховного процесу в період навчально-екзаменаційних сесій (встановлення фіксованого терміну літньої і зимової сесій, впровадження предметно-курсової системи навчання, забезпечення оптимального розподілу навчальних курсів на лекційні, семінарські заняття, лабораторні й практичні роботи, вдосконалення психолого-педагогічної підготовки, ідеологізація навчально-виховного процесу тощо); розкрито специфіку організації практик та самостійної роботи студентів на заочних відділах педагогічних закладів освіти України в 50–80-ті ХХ ст. (усунення недоліків та підсилення ролі різних видів практик, включення до змісту практик політехнічної й виробничої складової, використання диференційованого й індивідуального підходів у процесі організації та проведення практик, організація навчально-консультаційних пунктів, виконання студентами контрольних робіт у міжсесійний період, підготовка навчально-методичної літератури); *удосконалено* наукові уявлення про соціально-історичний контекст розвитку заочної педагогічної освіти в 50–80-ті рр. ХХ ст.; *набули подальшого розвитку* дослідження історіографічних та джерелознавчих аспектів проблеми розвитку заочної педагогічної освіти у визначених хронологічних межах.

До наукового обігу введено нові, раніше неопубліковані архівні матеріали та історичні факти, що не знаходили відображення в попередніх наукових публікаціях.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що висновки й матеріали дослідження можуть бути спрямовані на вдосконалення

змісту й організації освітнього процесу на заочній формі навчання в педагогічних закладах освіти України.

Фактичний матеріал, теоретичні положення та висновки дисертації можуть бути використані під час підготовки та викладання педагогічних навчальних курсів («Історія педагогіки», «Педагогіка», «Основи педагогічної майстерності»), при написанні курсових та магістерських робіт, у подальших наукових розвідках із загальної педагогіки та історії педагогіки. Отримані в ході дослідження результати можуть використовуватися при укладанні підручників та навчальних посібників з історії педагогіки.

Апробація і впровадження результатів дослідження в практику. Основні положення дисертації обговорено на засіданнях кафедри педагогіки ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка» (2015–2019 рр.) та оприлюднено на науково-практичних конференціях: *міжнародних* – «Забезпечення якості вищої освіти: європейські й національні стандарти та індикатори» (Старобільськ, 2016 р.), «Інноваційні наукові дослідження у сфері педагогіки та соціальної роботи» (Сладковічево, 2017 р.), «Педагогіка та психологія: виклики сьогодення» (Київ, 2017 р.); *всукраїнських* – «Україна в гуманітарних і соціально-економічних вимірах» (Дніпропетровськ, 2016 р.), «Соціально-гуманітарні науки та сучасні виклики» (Дніпро, 2016 р.), «Трансформація національної системи вищої освіти України в умовах зовнішніх викликів» (Старобільськ, 2016 р.).

Публікації. Основні положення та результати дослідження відображено в 10 одноосібних публікаціях: 6 статей опубліковано в провідних фахових виданнях України, із них 2 – в журналі, включеному до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus International (Республіка Польща); 4 тези доповідей у збірниках матеріалів наукових конференцій.

Структура та обсяг дисертаційної роботи. Дисертація складається зі вступу, двох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел (292 найменування), 6 додатків на 26 сторінках. Загальний обсяг роботи – 250 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми, розкрито стан наукової розробленості досліджуваної проблеми, визначено об'єкт, предмет, хронологічні й географічні межі дослідження, сформульовано його мету та завдання, висвітлено теоретико-методологічні засади, схарактеризовано методи, джерельну базу, розкрито наукову новизну й практичне значення отриманих результатів, наведено відомості щодо їх апробації.

У **першому розділі** – «Теоретичні засади дослідження розвитку заочної педагогічної освіти в Україні в 50–80-ті рр. ХХ ст.» – здійснено історіографічний аналіз проблеми та аналіз джерельної бази дослідження,

розкрито соціально-історичний контекст розвитку заочної педагогічної освіти в досліджуваній період, обґрунтовано основні етапи її розвитку.

Історіографію проблеми розвитку заочної педагогічної освіти в Україні у 50–80-х рр. ХХ ст. хронологічно було розділено на історіографію радянської доби (60–80-ті рр. ХХ ст.) та історіографію пострадянської доби (1991-й р. – початок ХХІ ст.).

Історіографію радянського періоду (60–80-ті рр. ХХ ст.) складають монографії та посібники з історії педагогіки, народної освіти та вищої школи, дисертаційні роботи з історії педагогіки, наукові статті та збірники нормативних документів. У монографіях Р. Ніконова, Ф. Горовського, В. Горохова, Л. Коханової розкрито соціально-економічні та соціально-політичні умови розвитку заочної освіти у післявоєнний період, проаналізовано якісні й кількісні зрушення в системі заочної освіти, включаючи й заочну педагогічну. У наукових статтях українських учених 60–80-х рр. ХХ ст. (Т. Кобзарєва, Г. Івашина, І. Строй, І. Ребельський, В. Браницький, А. Бондар та ін.) відображено соціально-історичні передумови та особливості розвитку заочної освіти у роки радянської влади. У більшості публікацій зверталась увага на здобутки й досягнення, натомість, недоліки й труднощі, як правило, замовчувались. Науковий інтерес викликають дисертації Т. Кобзарєвої та Л. Давидової, у яких, зокрема, проаналізовано зміст, форми та методи роботи зі студентами-заочниками.

Можна зробити висновок про важливість та наукову цінність історико-педагогічних досліджень радянської доби з окресленої проблеми. Зауважимо, що аналіз і оцінка історико-педагогічних робіт 60-80-х рр. ХХ ст. здійснювались не лише з огляду на сучасні проблеми, а й з урахуванням конкретної історичної ситуації, у якій розвивалась освіта та історико-педагогічна наука. Слід наголосити, що зміст публікацій того часу був надмірно політизованим, узагальнення й висновки робились тенденційно, відповідно до існуючих ідеологічних стандартів.

Історіографія пострадянської доби (1991 – поч. ХХІ ст.). звільнилася від ідеологічної складової, що дозволило авторам надавати більш об'єктивну оцінку фактам і явищам дійсності. У фундаментальній праці В. Майбороди «Вища педагогічна освіта в Україні: історія, досвід, уроки (1917–1985 рр.)» зосереджено увагу на якісних і кількісних змінах, що відбулися в системі підготовки вчителів. У наукових статтях пострадянського періоду (Л. Михайленко, О. Мартіросян, В. Нестеренко, Н. Брехунець та ін.) висвітлено окремі історико-педагогічні аспекти досліджуваного явища. Найбільш близькими до проблеми нашого дослідження є публікації В. Нестеренко, присвячені аналізу розвитку заочної форми навчання в системі педагогічної освіти, починаючи з часів її виникнення, а також дисертації українських та російських учених Т. Куцаєвої, Є. Захарової,

С. Путєєвої, В. Лазарева, В. Шлика, І. Шамсутдінової, Н. Бикової, у яких певною мірою відображено особливості та умови розвитку заочної педагогічної освіти. Історіографічна база дослідження також доповнюється новими посібниками з історії школи та педагогічної думки (Л. Артемова, О. Любар, М. Левківський, В. Кравець, В. Галузинський).

Аналіз проведених історико-педагогічних досліджень дав можливість зорієнтуватися у вже вивчених питаннях розвитку заочної педагогічної освіти в Україні в 50–80-ті рр. ХХ ст. та підтвердив відсутність у науковій літературі комплексного й цілісного вивчення зазначеної проблеми.

У результаті опрацювання джерельної бази дослідження було виділено чотири групи джерел: 1) архівні матеріали Центрального державного архіву вищих органів влади й управління України та Центрального державного архіву громадських об'єднань України, представлені зведеними статистичними звітами, наказами, протоколами, постановами, рішеннями й директивними вказівками державних органів влади, правилами прийому та навчальними планами, які дозволили відтворити динаміку та прослідкувати особливості й умови розвитку заочної педагогічної освіти в Україні в 50–80-х рр. ХХ ст.; 2) матеріали офіційного характеру (закони, постанови, накази, розпорядження, положення та інші нормативні документи), що відображали державну політику в галузі освіти досліджуваного періоду, включаючи й заочну педагогічну; 3) публікації в періодичних виданнях 50–80-х рр. ХХ ст., які висвітлювали зміст, організацію та особливості тогочасної заочної педагогічної освіти; 4) навчально-методичні матеріали, що регламентували організацію і зміст заочної педагогічної освіти та висвітлювали передовий педагогічний досвід у роботі з заочниками в 50–80-х рр. ХХ ст.

Сформована джерельна база є достатньою та репрезентативною, що дозволило досягти поставленої мети й виконати цілісне історико-педагогічне дослідження розвитку заочної педагогічної освіти в досліджуваній період.

У процесі дослідження було схарактеризовано соціально-історичний контекст розвитку заочної педагогічної освіти в 50–80-х рр. ХХ ст., який ми розглядали як сукупність соціально-економічних, соціально-політичних умов, що визначали мету, завдання, характер заочної педагогічної освіти, особливості й тенденції її розвитку в означених хронологічних межах.

Установлено, що заочна педагогічна освіта в досліджуваній період здійснювалася в умовах всеохоплюючої післявоєнної відбудови народного господарства, підйому промисловості, розширення зернового господарства та розгортання науково-технічної революції й перетворення науки в продуктивну силу, що висувало нові вимоги до рівня освіченості населення. Державна освітня політика була направлена на забезпечення обов'язкової загальної середньої освіти і спричинила дефіцит педагогічних кадрів та виявила неспроможність педагогічних навчальних закладів підготувати

потрібну кількість спеціалістів на денній формі навчання. В умовах складної соціально-економічної ситуації в країні заочна педагогічна освіта стала важливим засобом підготовки фахівців, зважаючи на її економічну вигідність. При цьому освітня політика характеризувалась високим рівнем централізації, директивного керівництва та тотальної ідеологізації з боку комуністичної партії, яка намагалась зробити освіту інструментом впливу на свідомість молоді.

Протягом 1950–1980-х рр. заочна педагогічна освіта стала важливим джерелом підготовки педагогічних кадрів в Україні, що підтверджено виданням низки нормативно-законодавчих актів. Нормативне забезпечення заочного навчання вчителів було розпочате ще в середині 40-х років прийняттям відповідних постанов і наказів. Особливо ж активною державна освітня політика щодо вдосконалення системи заочної педагогічної освіти стає в 50-х – першій половині 60-х років, коли було прийнято Постанову Ради міністрів СРСР і ЦК КПРС «Про поліпшення підготовки, розподілу і використання спеціалістів з вищою і середньою спеціальною освітою» (1954 р.), Наказ Міністра вищої освіти СРСР «Про заходи з подальшого покращення заочного навчання у вищій школі» (1956 р.), Закон «Про зміцнення зв'язку школи з життям і про дальший розвиток системи народної освіти в Українській РСР» (1959 р.), Постанову Ради міністрів СРСР «Про пільги для студентів вечірніх і заочних вузів та учнів вечірніх і заочних середніх спеціальних навчальних закладів» (1959 р.), Постанову Ради міністрів СРСР «Про участь промислових підприємств, радгоспів і колгоспів у комплектуванні вузів і технікумів та в підготовці спеціалістів для своїх підприємств» (1959 р.), Постанову Ради міністрів СРСР «Про дальше поліпшення вищої і середньої спеціальної заочної і вечірньої освіти» (1964 р.). Ці документи забезпечили організаційне оформлення заочного навчання вчителів, модернізацію його змісту, форм та методів.

Удосконаленню заочної педагогічної освіти сприяла освітня політика 70-80-х років. У Постанові ЦК КПРС «Про заходи з подальшого вдосконалення вищої освіти в країні» (1972 р.) Постанові ЦК КПРС та Ради міністрів СРСР «Про заходи щодо удосконалення підготовки, підвищення кваліфікації педагогічних кадрів системи просвітництва і професійно-технічної освіти та покращення умов їхньої праці та побуту» (1984 р.), Постанові Ради міністрів СРСР та Всесоюзної центральної ради професійних союзів «Про підвищення заробітної плати вчителів та інших працівників народної освіти» (1984 р.), Постанові ЦК КПРС та Ради міністрів СРСР «Про заходи щодо докорінного поліпшення якості підготовки та використання фахівців із вищою освітою в народному господарстві» (1987 р.) визначались основні напрями діяльності в галузі заочної педагогічної освіти. Прийняті

документи свідчать про стійку увагу до заочної освіти та дають підстави стверджувати про постійні якісні зміни, націлені на її вдосконалення.

У дисертації обґрунтовано періодизацію розвитку заочної освіти в окреслений період, в основу якої покладено трансформації в соціально-економічному та суспільному житті країни, зміни в освітній державній політиці. Також було враховано загальну періодизацію розвитку педагогічної думки в Україні, розроблену О. Сухомлинською.

Спираючись на виокремлені підстави для періодизації, розвиток заочної педагогічної освіти в 50–80-ті рр. ХХ ст. поділено на три етапи.

I етап (1950–1965 рр.) – організаційне оформлення заочного навчання, зростання кількісних показників заочної педагогічної освіти, підсилення її практичної спрямованості, обумовлене післявоєнною відбудовою, науково-технічним прогресом та збільшенням потреби у висококваліфікованих спеціалістах. На цьому етапі, як свідчить статистика, суттєво збільшилась кількість студентів-заочників. Із прийняттям наказу Міністра вищої освіти СРСР «Про заходи з подальшого покращення заочного навчання у вищій школі» (1956 р.) та Закону «Про зміцнення зв'язку школи з життям і про подальший розвиток системи народної освіти в країні» (1959 р.) акцент було зроблено на практичній та політехнічній складових у підготовці вчителів-заочників. Ставилось завдання охопити заочним та вечірнім навчанням усіх учителів, які не мали вищої педагогічної освіти, створити навчально-консультаційні пункти з метою забезпечення постійного зв'язку з заочниками, підготувати спеціальні навчально-методичні матеріали. Поряд зі зрушеннями в організації заочної педагогічної освіти залишалися численні недоліки: низька успішність заочників, велика кількість відрахувань, формалізм у роботі зі студентами-заочниками, відсутність дієвого контролю та злагодженої роботи з боку навчальних закладів, шкіл і відділів народної освіти, низька якість викладацького складу на заочних відділах тощо.

II етап (1966–1984 рр.) – удосконалення змісту професійної підготовки вчителів у системі заочного навчання, підсилення психолого-педагогічної підготовки майбутніх учителів, покращення навчально-методичного забезпечення освітнього процесу студентів-заочників та, як наслідок, підвищення їх успішності. На цьому етапі заочна педагогічна освіта розвивалася в контексті нової освітньої політики, пов'язаної зі згортанням хрущовських реформ. Орієнтацію освіти на зв'язок школи з життям було змінено на необхідність озброєння учнів сучасними знаннями, які б відповідали новітнім досягненням науки. Покращилась психолого-педагогічна та фахова підготовка студентів-заочників, підвищився контроль за організацією навчального процесу з боку адміністрації, вжито заходи щодо видання навчально-методичної літератури, поліпшено якісний склад педагогічних кадрів, що дозволило підвищити якість навчання.

III етап (1985–1990 рр.) – спроба реформування заочної педагогічної освіти, її демократизація та децентралізація, розширення прав вищих навчальних закладів у штатно-фінансовій діяльності, надання академічної свободи у виборі форм і методів роботи з метою підвищення ефективності навчання студентів-заочників. Реформаторські заходи цього етапу були пов'язані з реалізацією Постанови Верховної ради СРСР «Про основні напрямки реформи загальноосвітньої і професійної школи» (1984 р.), яка орієнтувала на те, аби на момент закінчення середньої школи молода людина отримала не тільки середню освіту, а й професійну підготовку. Розширення академічних свобод навчальних закладів, демократизація та децентралізація управління освітою передбачали наказ Міністерства просвіти СРСР «Про введення нових навчальних планів педагогічних інститутів за заочною та вечірньою формами навчання» (1986 р.), Постанова ЦК КПРС та Ради міністрів СРСР «Про заходи щодо докорінного поліпшення якості підготовки та використання фахівців із вищою освітою в народному господарстві» (1987 р.), Постанова Ради міністрів СРСР «Про організацію і структуру управління народною освітою в країні» (1988 р.).

У другому розділі – «Аналіз практики підготовки вчителів в Україні в умовах заочного навчання (50–80-ті рр. ХХ ст.)» – виявлено особливості й тенденції, що характеризували зміст і організацію навчання в період навчально-екзаменаційних сесій, з'ясовано специфіку практик і самостійної роботи майбутніх учителів в умовах заочного навчання та окреслено прогностичні можливості розвитку заочної педагогічної освіти в Україні з урахуванням історико-педагогічного досвіду.

Навчально-екзаменаційні сесії відігравали спрямовуючу й контролюючу функції в організації навчання заочників. У період зимової та літньої сесій використовувались різноманітні форми роботи: лекції, семінарські, практичні та лабораторні заняття, консультації, екзамени, заліки, настанови до роботи в наступному навчальному році, конференції тощо.

На першому етапі (1950–1965 рр.) відбулося організаційне оформлення сесійної роботи, зокрема, встановлено фіксований термін літньої й зимової сесій, упроваджено предметно-курсому систему навчання, забезпечено оптимальний розподіл навчальних курсів, удосконалено структуру навчальних планів, зроблено перші вагомні кроки до покращення якості проведення сесій на основі постійного аналізу їх стану, вжиті заходи щодо підвищення грамотності майбутніх учителів. Особливості заочної педагогічної освіти визначали політехнізація та підсилення «зв'язку з життям», які зумовили корекцію номенклатури спеціальностей, зміни в навчальних планах для студентів-заочників. Одночасно з цим прослідковувалися значні недоліки (перевантаження навчальних планів суспільними науками; незадовільна матеріально-технічна база; недостатність

кадрового забезпечення на заочних відділах; недбале ставлення викладачів та адміністрації до виконання посадових обов'язків тощо).

Протягом другого етапу (1966–1984 рр.) педагогічні інститути й науково-методичний кабінет із заочної освіти накопичили досвід щодо координації спільної діяльності й досягли значних результатів у вдосконаленні навчального процесу. Відбулися помітні позитивні зрушення в організації навчально-екзаменаційних сесій, направлені на підготовку студентів-заочників до роботи в школі за новими програмами, переглянуто й замінено тематику контрольних і курсових робіт, покращилась методика проведення навчальних занять, активно почали застосовуватись технічні засоби навчання. Набула поширення практика прийому екзаменів та заліків у міжсесійний період, що дозволяло в період сесій зосередитись на навчальних заняттях. Підсилювались зв'язки педагогічних інститутів із органами народної освіти шляхом створення рад сприяння заочній освіті, яку почали розглядати не тільки як засіб підготовки педагогічних кадрів, а й форму підвищення кваліфікації працівників навчально-виховних закладів. У центрі уваги в період сесій знаходилась психолого-педагогічна підготовка майбутніх учителів, для підсилення якої впроваджено нову схему вивчення психолого-педагогічних дисциплін, розроблено спецкурси та спецсемінари, значна увага приділялась ідейно-виховній роботі з заочниками.

Характерними особливостями третього етапу (1985–1990 рр.) в умовах децентралізації та демократизації системи освіти у другій половині 1980-х рр. були академічна свобода та розширення прав вищих навчальних закладів у виборі форм, методів та змісту роботи із заочниками під час навчально-екзаменаційних сесій, що спричинило активізацію пошуку ефективних шляхів удосконалення навчального процесу. Проте більшість реформаторських заходів за часів так званої «перебудови» не були реалізовані й залишились деклараціями.

Невід'ємною складовою заочної педагогічної освіти в Україні у 50–80-ті роки ХХ ст. були навчальні практики та самостійна робота, які стали важливими чинниками професійного розвитку особистості вчителя.

У 1950–1965 рр. в організації практик та самостійної роботи студентів-заочників існували значні недоліки, для усунення яких було посилено політехнічну складову під час організації практик, надано рекомендації щодо поліпшення їх організації та проведення, удосконалено вимоги щодо звітності практикантів, видано ряд нормативних документів, що регулювали роботу консультаційних пунктів, вжито заходи для підвищення результативності контрольних робіт, видано нову навчально-методичну літературу.

У 1966–1984 рр. значна увага приділялась нормативному забезпеченню організації практик та самостійної роботи студентів-заочників. Виявились

тенденції до використання диференційованого й індивідуального підходів у процесі організації та проведення практик, підвищення якості педагогічної практики внаслідок посилення психолого-педагогічної підготовки та педагогізації освітнього процесу. Також спостерігалась тенденція до вдосконалення існуючих і введення нових форм організації самостійної роботи та контролю за нею, удосконалення навчально-методичного забезпечення освітнього процесу на заочних відділах.

Серед особливостей розвитку заочної педагогічної освіти в 1985–1990 рр. можна назвати спробу подальшого вдосконалення практики студентів-заочників, підвищення ролі самостійної роботи в професійній підготовці. Це було викликано процесами кардинального реформування, децентралізації та демократизації усієї системи освіти, а також педагогічною свободою в організації цих видів навчальної роботи. У цей період зменшилось число студентів, що навчались без відриву від виробництва, підсилювалось скептичне відношення до заочного навчання як до навчання «другого сорту».

На основі отриманих результатів зроблено спробу визначити можливі шляхи використання позитивного історико-педагогічного досвіду для вдосконалення сучасної системи заочної педагогічної освіти в Україні.

Як засвідчує історико-педагогічний досвід, заочне навчання не може бути ефективним без постійного зв'язку навчального закладу зі студентами. Цю функцію в минулому виконували навчально-консультаційні пункти. Враховуючи нову інформаційну ситуацію, постійний зв'язок зі студентами на сучасному етапі можуть забезпечувати технології дистанційного навчання, які не є аналогами консультаційних пунктів, але можуть повною мірою виконувати їх основну функцію. При цьому навчально-екзаменаційні сесії не повинні втрачати своєї актуальності й важливості.

У сучасних умовах доцільно було б скористатися історико-педагогічним досвідом організації вступу на заочну форму навчання на засадах диференційованого підходу до абітурієнтів, відповідно до їх вікових особливостей, фахового досвіду й соціального статусу, виключаючи будь-яку лібералізацію та враховуючи необхідність створення ефективної системи об'єктивного оцінювання знань.

З огляду на необхідність підвищення рівня мовної грамотності сучасних педагогів доцільно звернутися до практики періодичного написання диктантів і контрольних робіт з української мови в досліджуваний період, результати яких були однією з умов переведення на старший курс і допуску до держаних екзаменів.

Позитивним історико-педагогічним досвідом вважаємо диференційований та індивідуальний підходи до організації практики, зважаючи на наявність різних категорій студентів-заочників. В умовах

компетентнісного підходу та підвищення ролі практичної складової освітнього процесу слід звернути увагу на нормативне забезпечення різних видів практик студентів заочної форми навчання, переглянути питання щодо можливого їх розподілу під час проходження практики на категорії відповідно до місця роботи, наявного досвіду тощо.

Як свідчать історико-педагогічний досвід та існуючі сучасні проблеми, не втратила своєї актуальності ідея про співпрацю закладу освіти, органу управління освітою та школи в питаннях підвищення ефективності навчального процесу, працевлаштування випускників заочної форми навчання, формування державного замовлення.

Історико-педагогічний досвід показує, що політизація й ідеологізація навчально-виховного процесу в закладах освіти, в тому числі й на заочних відділеннях є неприпустимою, оскільки відволікає від вирішення основних завдань і зумовлює зниження якості освітнього процесу.

ВИСНОВКИ

У дисертації на основі аналізу архівних матеріалів, офіційних документів та літературних джерел виявлено провідні тенденції й особливості розвитку заочної педагогічної освіти в Україні в 50–80-ті рр. ХХ ст.

1. У ході дослідження здійснено історіографічний аналіз проблеми. Історіографію розвитку заочної педагогічної освіти в Україні в 50–80-х рр. ХХ ст., яка представлена монографіями, підручниками, посібниками з історії України, історії педагогіки, народної освіти та вищої школи, дисертаційними роботами, публікаціями в періодичних виданнях, збірниками документів, хронологічно поділено на історіографію радянської доби (60–80-ті рр. ХХ ст.) та історіографію незалежної України (1991-й рік – початок ХХІ ст.).

Історико-педагогічні роботи радянських дослідників були занадто політизовані й містили тенденційні узагальнення й оцінки. У монографіях (В. Горохов, Ф. Горовський, Л. Коханова, Р. Ніконов), посібниках з історії педагогіки та народної освіти (М. Прокоф'єв, Ф. Паначин, М. Колмакова, З. Равкін, М. Гриценко та ін.), наукових статтях (Т. Кобзарєва, Г. Івашина, І. Строй, І. Ребельський, В. Браницький, А. Бондар та ін.), дисертаціях Т. Кобзарєвої та Л. Давидової розкрито окремі історико-педагогічні аспекти розвитку заочної освіти. Історіографія доби незалежної України поповнилася монографією В. Майбороди, публікаціями в періодичних виданнях Л. Михайленко, О. Мартіросян, В. Нестеренко, Н. Брехунець, дисертаціями Т. Куцаєвої, Є. Захарової, С. Путєєвої, В. Лазарєва, В. Шлика, І. Шамсутдінової, Н. Бикової та ін., посібниками і підручниками з історії педагогіки та історії України, в яких без упередженості, з нових методологічних позицій певною мірою відображена історія вітчизняної заочної освіти.

Загалом історіографічний аналіз засвідчив відсутність у науковій літературі комплексного та цілісного вивчення розвитку заочної педагогічної освіти в Україні в 50–80-х рр. ХХ ст.

2. У дисертаційній роботі використано сукупність джерел, які умовно можна розділити на чотири групи: 1) архівні матеріали Центрального державного архіву вищих органів влади і управління України (ЦДАВО України), Центрального державного архіву громадських об'єднань України (ЦДАГО України); 2) матеріали офіційного характеру (закони, постанови, накази, розпорядження тощо); 3) публікації в педагогічній періодиці 50–80-х рр. ХХ ст.; 4) методичні матеріали 50–80-х рр. ХХ ст.

Широкий спектр джерел дав змогу провести історико-педагогічне дослідження розвитку заочної педагогічної освіти України в 50–80-ті рр. ХХ ст. та зробити обґрунтовані узагальнення й висновки.

3. Дослідження розвитку заочної педагогічної освіти протягом 1950–1980-х рр. відбувалося з урахуванням соціально-історичного контексту, аналіз якого дозволив визначити основні соціально-економічні та суспільно-політичні чинники розвитку заочної педагогічної освіти в Україні в 50–80-х рр. ХХ ст. Серед соціально-економічних чинників провідними були післявоєнна відбудова всіх ланок народного господарства, розгортання науково-технічної революції, розвиток економіки і перетворення науки у продуктивну силу, що викликало потребу в освічених людях. Освітня політика держави, що передбачала перехід до обов'язкової загальної середньої освіти, сприяла збільшенню шкіл та кількості учнів й зумовила дефіцит педагогічних кадрів, який значною мірою допомогла ліквідувати заочна педагогічна освіта.

4. На підставі суспільних та соціально-економічних перетворень у країні, змін в освітній політиці держави, з урахуванням загальної періодизації розвитку педагогічної науки в Україні обґрунтовано три етапи розвитку заочної педагогічної освіти в досліджуваній період: I етап (1950–1965 рр.) – організаційне оформлення заочного навчання, зростання його кількісних показників, підсилення практичної спрямованості; II етап (1966–1984 рр.) – удосконалення змісту професійної підготовки вчителів у системі заочного навчання з урахуванням новітніх досягнень науки й техніки, педагогізація навчального процесу, покращення навчально-методичного забезпечення та підвищення якості підготовки студентів-заочників; III етап (1985–1990 рр.) – реформування, децентралізація й демократизація освіти, розширення прав вищих навчальних закладів, надання академічної свободи у виборі форм і методів навчання студентів-заочників.

5. У дослідженні розкрито в історичній динаміці особливості навчально-екзаменаційних сесій як однієї з найважливіших форм організації навчального процесу на заочних відділах у 50–80-х рр. ХХ ст. На першому

етапі (1950–1965 рр.) гостро відчувались недоліки в організації сесійної роботи. Особливості цього етапу виявились у набутті сесійною роботою організаційного оформлення, зміні номенклатури спеціальностей, навчальних планів для заочників, появи нових навчальних дисциплін, перегляді та оновленні їх навчально-методичного забезпечення, намаганні підвищити якість проведення навчально-екзаменаційних сесій. Розвиток сесійної роботи на другому етапі (1966–1984 рр.) характеризували тенденції до вдосконалення організації навчально-екзаменаційних сесій, перегляду змісту навчальних програм, тематики контрольних і курсових робіт, покращення методики проведення навчальних занять, застосування технічних засобів навчання; вдосконалення психолого-педагогічної підготовки студентів-заочників; підсилення політичного та ідеологічного впливу на навчально-виховний процес; зміцнення зв'язків педагогічних інститутів із органами народної освіти, школами. На третьому етапі (1985–1990 рр.) провідною була тенденція до децентралізації та демократизації системи освіти, надання академічної свободи вищим навчальним закладам у виборі змісту, форм та методів роботи, що позначилось на змісті й організації навчально-екзаменаційних сесій і стало підґрунтям для суттєвих трансформацій заочного навчання майбутніх учителів у пострадянський період.

6. Встановлено, що важливою складовою заочної педагогічної освіти в Україні у 50–80-ті рр. ХХ ст. були навчальні практики та самостійна робота студентів-заочників. У 1950–1965 рр. в організації практик та самостійної роботи студентів-заочників провідне значення мала тенденція до усунення існуючих недоліків та підсилення ролі різних видів практик, самостійної роботи в міжсесійний період у професійній підготовці майбутніх учителів. У 1966–1984 рр. помітними були тенденції до нормативного забезпечення цих видів навчальної діяльності, використання диференційованого й індивідуального підходів у процесі організації та проведення практик, підсилення психолого-педагогічної підготовки, вдосконалення існуючих і введення нових форм організації самостійної роботи та контролю за нею, створення системи навчально-методичного забезпечення навчальної роботи заочників у міжсесійний період. Серед особливостей організації практик та самостійної роботи студентів у 1985–1990 рр. слід відзначити спробу підсилення практичної підготовки студентів-заочників, підвищення ролі самостійної роботи в професійній підготовці. На цьому етапі виявилось скептичне відношення до заочної освіти й декларативність та низька результативність реформаторських заходів.

7. Історико-педагогічний досвід розвитку заочної педагогічної освіти в Україні в 50–80-х рр., безперечно, може бути використаний для її вдосконалення в сучасних умовах. З огляду на перспективи розвитку заочної педагогічної освіти, серед основних шляхів використання історико-

педагогічного досвіду важливими є такі. По-перше, однією з умов ефективності заочного навчання є забезпечення постійного зв'язку заочників із навчальним закладом, допомога й контроль за їх роботою в міжсесійний період. У досліджуваній період цей зв'язок підтримували навчально-консультаційні пункти. Із урахуванням сучасної інформаційної ситуації є можливість реалізації функцій навчально-консультаційних пунктів за допомогою технологій дистанційного навчання. По-друге, придатним до творчого використання є історико-педагогічний досвід ефективного відбору майбутніх педагогів на засадах диференційованого підходу до абітурієнтів із урахуванням їх віку, наявної освіти, досвіду роботи, місця роботи тощо. По-третє, заслуговує на увагу досвід написання диктантів та контрольних робіт з української мови протягом навчання для підвищення грамотності майбутніх учителів. По-четверте, в умовах компетентнісного підходу до підготовки вчителів та перегляду змісту практичної складової навчання в нагоді може стати історико-педагогічний досвід диференційованого й індивідуального підходів до студентів-заочників педагогічних навчальних закладів в період проходження практики. По-п'яте, важливою складовою вдосконалення організації підготовки вчителів в умовах заочного навчання була й залишається налагоджена співпраця закладу освіти, органу управління та школи. Тому доцільним було б використання надбань минулого для забезпечення тісної взаємодії цих структур із метою підвищення якості освітнього процесу на заочних відділах. По-шосте, неприйнятною слід вважати політизацію та ідеологізацію заочної педагогічної освіти, оскільки використання закладів освіти як інструментів політичного впливу призводить до деформації і зниження якості професійної підготовки.

Проведене дослідження не претендує на вичерпний аналіз проблеми. Перспективними напрямками подальшого дослідження, на наш погляд, є історико-педагогічний аналіз розвитку заочної педагогічної освіти в інші історичні періоди та обґрунтування нових перспективних шляхів її вдосконалення.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті в наукових фахових виданнях

1. Ковпак О.С. Історіографія та джерельна база розвитку заочної педагогічної освіти в Україні 50–80-х рр. ХХ ст. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка: педагогічні науки*. 2016. № 1 (298). Ч. 1. С. 32–41.
2. Ковпак О.С. Соціально-історичні передумови розвитку заочної педагогічної освіти в Україні (50–80-ті рр. ХХ ст.). *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка: педагогічні науки*. 2016. № 6 (303). Ч. 1. С. 159–166.

3. Ковпак О.С. Основні етапи розвитку заочної педагогічної освіти в Україні (50–80-ті рр. ХХ ст.). *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка: педагогічні науки*. 2017. № 1 (306). Ч.3. С. 251–260.

4. Ковпак О.С. Особливості організації самостійної роботи студентів-заочників педагогічних закладів освіти в Україні (50–70-ті рр. ХХ ст.). *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка: педагогічні науки*. 2019. № 1 (324). Ч. 2. С. 17–29.

Статті в наукових фахових виданнях України, які входять до міжнародних наукометричних баз даних

5. Ковпак О.С. Особливості організації і проведення практики студентів-заочників педагогічних навчальних закладів України в 60-х рр. ХХ ст. *Інноваційна педагогіка*. 2019 № 10. Т. 1. С. 35–39.

6. Ковпак О.С. Організація роботи зі студентами під час навчально-екзаменаційних сесій у системі заочної педагогічної освіти в Україні (50–70-ті рр. ХХ ст.) *Інноваційна педагогіка*. 2019. № 11. Т.1. С. 39–43.

Праці апробаційного характеру

7. Ковпак О.С. Заочна форма навчання в системі педагогічної освіти в Україні (50–80-ті рр. ХХ ст.). *Україна в гуманітарних і соціально-економічних вимірах : матеріали всеукр. наук. конф.* Дніпропетровськ. 2016. Ч. 1. С. 162–164.

8. Ковпак О.С. Особливості розвитку заочної педагогічної освіти у 50-х рр. ХХ ст. *Соціально-гуманітарні науки та сучасні виклики : матеріали всеукр. наук. конф.* Дніпро. 2016. С. 67–68.

9. Ковпак О.С. Забезпечення якості заочної педагогічної освіти в Україні (70–80-ті рр. ХХ ст.). *Педагогіка та психологія: виклики і сьогодення : міжнародна науково-практична конференція*. Київ. 2017. С. 24–26.

10. Ковпак О.С. Соціально-історичний контекст розвитку заочної педагогічної освіти в Україні в 60-х рр. ХХ ст. *Inovativný výskum v oblasti vzdelávania a sociálnej práce : Medzinárodná vedecko-praktická konferencia*. Sládkovičovo, Slovak Republic. 2017. С. 21–23.

АНОТАЦІЇ

Ковпак О. С. Розвиток заочної педагогічної освіти в Україні (50–80-ті рр. ХХ століття). – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки. – ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка». – Старобільськ, 2019.

Дисертацію присвячено комплексному історико-педагогічному дослідженню розвитку заочної педагогічної освіти в Україні у 50–80-х рр. ХХ ст. У роботі представлено історіографію проблеми, систематизовано джерельну базу дослідження, схарактеризовано соціально-історичний контекст розвитку заочної педагогічної освіти в Україні у 50–80-х рр. ХХ ст. як сукупність соціально-економічних і соціально-політичних умов, що визначали її мету, завдання, характер та особливості, визначено й обґрунтовано основні етапи розвитку заочної педагогічної освіти в досліджуваній період. З'ясовано особливості організації сесій та специфіку організації практик і самостійної роботи у педагогічних навчальних закладах на заочній формі навчання в Україні у 50–80-х рр. ХХ ст. відповідно до визначених етапів, окреслено прогностичні можливості розвитку заочної педагогічної освіти в Україні з урахуванням історико-педагогічного досвіду.

Ключові слова: заочна педагогічна освіта, студенти-заочники, педагогічні навчальні заклади, навчально-екзаменаційна сесія, практика, самостійна робота.

Ковпак Е. С. Развитие заочного педагогического образования в Украине (50–80-гг. XX века). – Квалификационная научная работа на правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.01 – общая педагогика и история педагогики. – ДЗ «Луганский национальный университет имени Тараса Шевченко». – Старобельск, 2019.

Диссертация посвящена комплексному историко-педагогическому исследованию развития заочного педагогического образования в Украине в 50–80-х гг. ХХ в. В работе представлена историография проблемы, систематизирована источниковая база исследования, охарактеризован социально-исторический контекст развития заочного педагогического образования в Украине в 50–80-х гг. ХХ в. как совокупность социально-экономических и социально-политических условий, определявших его цели, задачи, характер и особенности, определены и обоснованы основные этапы развития заочного педагогического образования в исследуемый период. Выявлены особенности организации сессий и специфика организации практик и самостоятельной работы в педагогических учебных заведениях на заочной форме обучения в Украине в 50–80-х гг. ХХ в. в соответствии с определенными этапами, обозначены прогностические возможности развития заочного педагогического образования в Украине с учетом историко-педагогического опыта.

Ключевые слова: заочное педагогическое образование, студенты-заочники, педагогические учебные заведения, учебно-экзаменационная сессия, практика, самостоятельная работа.

Kovpak O.S. Development of correspondence pedagogical education in Ukraine (50–80's of XX century). – Qualified scientific work on the rights of the manuscript.

Thesis for a Candidate Degree in Pedagogical Sciences, specialty 13.00.01 – General Pedagogy and History of Pedagogy. – State Institution «Luhansk Taras Shevchenko National University». – Starobilsk, 2019.

The dissertation is devoted to the complex historical and pedagogical study of the development of correspondence pedagogical education in Ukraine in the 50-80s of the XX century. The dissertation presents the historiography of the problem and systematizes the source base of the research. The problem of development of correspondence pedagogical education is considered in the socio-historical context, the main stages of its development in the 50's and 80's of the twentieth century are identified and substantiated: Stage I (1950–1965) – organizational registration of correspondence pedagogical education, increase of its quantitative indicators, polytechnization, strengthening of communication with life-long learning; Stage II (1966–1984) – improvement of the content of vocational training, pedagogization of the educational process, improvement of educational and methodological support and improvement of the quality of training; Stage III (1985–1990) – an attempt to reform part-time pedagogical education, to expand the rights of higher education institutions, to give them academic freedom.

According to the determined stages the peculiarities of the organization of educational and examination sessions (establishment of a fixed term of summer and winter sessions, introduction of a subject-course system of training, ensuring the optimal distribution of training courses for lectures, seminars, laboratory and practical works, polytechnic education, psychosocial education, and advanced training of psychologists - pedagogical training, ideologization of the educational process, etc.) and the specifics of the organization of practices and independent work (elimination of shortcomings and reinforcing the role of different types of practices, including practices to content polytechnic and industrial component, the use of differentiated and individual approaches in the organization and conduct practices, organizing training and counseling centers, student performance tests in the intersession period, preparation of educational materials). The results of the study allowed to determine the prognostic possibilities of the development of correspondence pedagogical education in Ukraine on the basis of the use of positive historical and pedagogical experience.

Keywords: correspondence pedagogical education, correspondent students, pedagogical educational institutions, educational-exam session, practice, independent work

Підписано до друку 08.11.2019 р. Формат 60x84/16.
Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman. Друк ризографічний.
Умовн. др. арк. 0,9. Наклад 100 прим. Зам. № 710.

Видавець і виготовлювач
ПрАТ «Старобільська міська друкарня»
вул. Миру, буд 1, м. Старобільськ, обл. Луганська, 92700
т/ф: (06461) 2-21-75
Свідоцтво А00 №553869